

Інститут проблем виховання АПН України
Лабораторія діяльності позашкільних закладів

З В І Т

про науково-дослідну роботу

провідного наукового співробітника
(посада)

доктора пед. наук **Вербицького Володимира Валентиновича**
(вчений ступінь, вчене звання П.І.П.)

за 2009 рік

Обговорено та затверджено
на засіданні лабораторії
”26” листопада 2009 року
Протокол № 10

Київ 2009

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ

Тема НДР: „Оптимізація процесу формування соціальної компетентності старшокласників у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку” (є складовою комплексної теми лабораторії “Педагогічні засади оптимізації виховного потенціалу навчального процесу у позашкільних навчальних закладах”).

Термін виконання: 02.01.2009 – 31.12.2011 рр.

Етапи дослідження:

Підготовка нормативних документів та організація НДР (I кв. 2009 р.)

Констатувальний етап експерименту (II – IV кв. 2009 р.)

II. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

У звітному році розв’язувалися такі завдання:

1. Вивчити стан даної проблеми в педагогічній науці.
2. Проаналізувати зарубіжний досвід формування соціальної компетентності старшокласників в закладах освіти.
3. Розробити методику констатувального етапу експерименту.

Відповідно до індивідуального плану роботи за звітний період:

- **обґрунтовано** поняття «креативність», «соціальна компетентність», «здібності»;
- **проаналізовано** стан проблеми формування соціальної компетенції старшокласників у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку;
- **визначені** основні філософські категорії, пов’язані з поняттям «обдарованість»;
- **розкрити** сутність позашкільної та позакласної роботи в контексті позашкільної педагогіки;
- **окреслені** основні передумови формування креативних здібностей обдарованої особистості;

- **уточнено** пріоритетні цілі та напрями і форми науково-дослідницької роботи з обдарованою молоддю в позашкільних навчальних закладах;
- **визначені** основні форми організації роботи з дітьми та учнівською молоддю Національного еколого-натуралістичного центру в контексті створення умов забезпечення вільного доступу підростаючого покоління до якісної освіти.

Протягом 2009 р. опубліковано 13 друкованих праць (загальним обсягом **25,85** д.а.), зокрема: **2** посібники (**22,85** д.а.); **11** статей (**3** д.а.) (у т.ч. **1** фахових).

Загалом: 10/3

Чисельник – кількість планових публікацій

Знаменник – кількість позапланових публікацій

Посібники:

1. Вербицький В.В. Довідник натураліста/ Володимир Валентинович Вербицький. – Кіровоград: Видавництво «Код», 2009. – 290 с.
2. Вербицький В.В. Екологічне виховання дітей (практикум для педагога) / Володимир Валентинович Вербицький. – К.: АБЕРС, 2009. – 104 с.

Статті:

3. Вербицький В.В. Робота НЕНЦ є системною, змістовною та ефективною / Володимир Валентинович Вербицький // Коментар до Інформаційного збірника Міністерства освіти і науки України. – 2009. – № 1. – С. 11 – 24.
4. Вербицький В.В. Виховання обдарованої дитини в контексті тріади «Людина – природа – суспільство» (з педагогічних поглядів В. Сухомлинського) / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ["Виховання дбайливого ставлення дітей до природи у світлі педагогічних ідей Василя Сухомлинського"], (Суми, 27 вересня 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Сумський обл. центр позашк. осв. та роб. з талан. молоддю. – Суми: Сумський обл. центр позашк. осв. та роб. з талан. молоддю, 2009. – 235 с. – С. 4-12.
5. Вербицький В., Виноградова В. Так і проситься на папір. Ділові документи в роботі органів самоврядування дітей та учнівської молоді / В. Вербицький, В. Виноградова // Шкільний світ. - 2009. - № 16.– С. 21-23.

6. Володимир Вербицький. Наше покликання – формувати загальнолюдські цінності засобами еколого-натуралістичного виховання / Володимир Валентинович Вербицький // Коментар до Інформаційного збірника Міністерства освіти і науки України. – 2009. – № 6. – С. 14 – 24.
7. Вербицький В.В. Розвиток креативних здібностей обдарованих учнів у сучасних позашкільних навчальних закладах / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали науково-практичної конференції ["Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи"], (24-26 червня 2009 р.) / Акад.пед.наук Укр., Ін-т обдар.дитини АПН Укр., Терноп.обл.комун.ін-т післядипл.пед.освіти – К: Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. – 242 с. – С. 13-17.
8. Вербицький В.В. Позашкільна освіта крізь призму формування життєвих орієнтирів особистості / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції ["Дитячо-юнацький туризм і краєзнавство в Україні та формування гармонійно розвиненої творчої особистості"], (26-28 травня 2009р.) / М-во освіти і науки України, Прикарп.нац.ун-т ім. В.Стефаника, Івано-Франк.обл.держ.центр туризму і краєзн. уч.молоді – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. – 226 с. – С. 25-34.
9. Вербицький В.В. Формування розвиваючого середовища позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного профілю / Володимир Валентинович Вербицький // Освіта. - 2009. - № 31-32. – С. 1-2.
10. Вербицький В.В. Активізація творчої і пізнавальної діяльності вихованців позашкільних закладів через використання сучасних педагогічних технологій / Володимир Валентинович Вербицький // Освіта. - 2009. - № 31-32.– С. 3.
11. Вербицький В.В. Соціалізація і гуманізація профільної та допрофесійної освіти / Володимир Валентинович Вербицький // Освіта. – 2009. – № 31-32.– С. 4.
12. Вербицький В.В. Стратегические ориентиры развития системы внешкольного эколого-натуралистического образования Украины / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції ["Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика"], (21-23

травня 2009р.) / М-во освіти і науки України, Ін-т проблем вих.АПН Укр., Сум.обл.центр позаяк.освіти та роб. з талан.молоддю – Суми: Сум.обл.центр позаяк.освіти та роб. з талан.молоддю, 2009. – 330 с. – С. 5-16.

13. Вербицький В.В. Прогностичні орієнтири інноваційного розвитку позашкільного закладу еколого-натуралістичного спрямування / Володимир Валентинович Вербицький // Рідна школа. - 2009. - № 8-9. – С. 28-32.

Подано до друку 6 друківаних праць (загальним обсягом **10,25** д.а.), зокрема: **1** посібник (**9** д.а.); **5** статей (**1,25** д.а.) (у т.ч. **1** фахових).

Посібник:

1. Вербицький В.В. Нетрадиційні екологічні форми і методи роботи в еколого-біологічній позашкільній освіті / Володимир Валентинович Вербицький – К.: АБЕРС, 2009. – 216 с.

Статті:

2. Вербицький В.В. Підготовка освітніх менеджерів до управління навчальним закладом: зарубіжний досвід / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції ["Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору"], (26-28 листопада 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Київський нац.ун-т ім. Тараса Шевченка [та ін.]. - К. : Ін-т вищої освіти, 2009.
3. Вербицький В.В. Формування екологічної свідомості особистості в позашкільних еколого-натуралістичних закладах / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару ["Розвиток творчих здібностей дітей у позаурочному діяльнісному середовищі"], (18 листопада 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Запорізький обл.ін-т післядипл.пед.освіти [та ін.]. - Запоріжжя: Запорізький обл.ін-т післядипл.пед.освіти, 2009.
4. Вербицький В.В. Концептуальні засади моделі «Школа майбутніх батьків» / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Міжнародної конференції, Польща.
5. Вербицький В.В. Навчання управлінських кадрів позашкільних навчальних закладів: інноваційний підхід / Володимир Валентинович Вербицький:

матеріали педагогічного практикуму ["Світ творчості"], (17-19 вересня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Харків. обл. Палац дит. та юн. твор-ті [та ін.]. – Харків: Харків. обл. Палац дит. та юн. твор-ті, 2009.

6. Вербицький В.В. Портфоліо досягнень учня – потужний стимул для самоосвіти та розвитку особистості / Володимир Валентинович Вербицький: матеріали Міжнародної наукової конференції ["1020-річна історія шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи"], (23 квітня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, Акад.пед.наук Укр., Київський міськ.пед.ун-т ім. Б.Д. Грінченка [та ін.]. – Київ: Київський міськ.пед.ун-т ім. Б.Д. Грінченка, 2009.

Загалом: 4/2

Чисельник – кількість планових публікацій

Знаменник – кількість позапланових публікацій

У 2009 р. взято участь у 14 масових заходах:

- Ø Всеукраїнський чемпіонат з інформаційних технологій «Екософт – 2009» (10-12 лютого);
- Ø Всеукраїнський конкурс юних раціоналізаторів та винахідників «Природа – людина – виробництво – екологія» (10-12 лютого);
- Ø Національний тур «Інтел ЕкоУкраїна» Міжнародного конкурсу «Intel ISEF»;
- Ø Міжнародний конкурс молодіжних проєктів з енергоефективності «Енергія і середовище» (15-17 лютого);
- Ø Всеукраїнський конкурс зоологів та тваринників (10-12 лютого);
- Ø Всеукраїнський конкурс «Юний селекціонер» (10-13 березня);
- Ø Всеукраїнський конкурс проєктів озеленення інтер'єру та ландшафтного дизайну позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів (4-6 травня);
- Ø Всеукраїнський конкурс колективів екологічної просвіти (агітбригади) (18-20 травня);
- Ø Всеукраїнський конкурс «Юний дослідник» (23-25 травня);
- Ø IV Міжнародний пленер з художнього лозоплетіння (16-23 липня);
- Ø Педагогічний практикум «Світ творчості» для директорів обласних еколого-натуралістичних центрів учнівської молоді (станцій юних

натуралістів) у місті Харкові на базі обласного Палацу дитячої та юнацької творчості (17-19 вересня);

- Ø III Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад у м. Луцьку (22-24 вересня);
- Ø Європейський молодіжний форум “Дотик природи” (23-24 вересня);
- Ø III Всеукраїнський зліт учнівських лісництв (29 вересня – 1 жовтня).

Інші види діяльності (важливі в межах проблеми дослідження)

З метою виконання Державної програми роботи з обдарованою молоддю на базі Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді створений і постійно поповнюється Банк інтелектуально-творчої особистості.

Апробація результатів

Апробація проходила у таких позашкільних навчальних закладах:

- Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України;
- Сумський обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю;
- Волинський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді;
- Рівненська обласна станція юних натуралістів;
- Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості;
- Миколаївський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді;
- Одеський обласний гуманітарний центр позашкільної освіти та виховання;
- Ямпільська районна станція юних натуралістів Сумської області.

Участь у виконанні державних програм

- Державна програма роботи з обдарованою молоддю;
- Державна програма «Ліси України на 2002 – 2015 роки» в рамках Всеукраїнського зльоту учнівських лісництв;
- Державна програма підтримки сім'ї на 2006-2010 роки.

III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА

Об'єкт НДР: навчально-виховний процес позашкільного навчального закладу еколого-натуралістичного напрямку.

Предмет НДР: теоретико-методичні основи оптимізації процесу формування соціальної компетентності старшокласників у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку.

Мета НДР полягає у визначенні та науковому обґрунтуванні теоретико-методичних основ оптимізації процесу формування соціальної компетентності старшокласників у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку.

Сучасний етап експериментальної роботи: підготовка нормативних документів та організація НДР (I кв. 2009 р.); констатувальний етап експерименту (II – IV кв. 2009 р.).

Класифікаційна група роботи: фундаментальна.

Рівень експерименту – підвідомчої АПН установи.

Основними **завданнями** науково-дослідної роботи на даному етапі були визначені:

Розробка методики констатувального етапу експерименту. Методика спрямовувалася на:

- визначення понять «креативність», «соціальна компетентність», «здібності», «талант», «творчість»;
- аналіз роботи керівників гуртків з формування соціальної компетенції старшокласників у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку;
- вивчення механізму створення «портфоліо учня»;
- визначення основних передумов формування креативних здібностей обдарованої особистості.

Отримані результати експерименту за звітний період:

- створений психолого-педагогічний портрет старшокласника, юнната позашкільного навчального закладу;

- розроблені форми і методи формування соціальної компетентності старшокласників у позашкільних навчальних закладах еколого-натуралістичного напрямку;
- апробована технологія створення Банку інтелектуально-творчої особистості.

Основні результати дослідно-експериментальної роботи **відображено** у підготовлених **10 друкованих праць** (статті тощо). Результати НДР апробувалися шляхом їх публікації та участі у масових заходах.

IV. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

(участь у організаціях, конференціях тощо)

Участь у науково-практичних заходах у 2009 р.

1. Конференція в Інституті проблем виховання АПН України, лютий 2009 р., м. Київ. Доповідь на тему: *«Цінність позашкільної освіти в сучасному суспільстві»*.

2. Міжнародна науково-практична конференція керівників обласних, районних, міських позашкільних навчальних закладів еколого-натуралістичного напрямку «Позашкільна освіта: стратегія, інновації, практика», 21-23 травня 2009 р., м. Суми. Доповідь на тему: *«Стратегические ориентиры развития системы внешкольного эколого-натуралистического образования Украины»*.

3. Звітна наукова конференція в Інституті проблем виховання АПН України, 9 квітня 2009 р., м. Київ. Доповідь на тему: *«Цінність позашкільної освіти в умовах сучасної України»*.

4. Міжнародна наукова конференція «1020-річна історія шкільної освіти в Україні: традиції, сучасність та перспективи», 23 квітня 2009 р., м. Київ. Доповідь на тему: *«Портфоліо досягнень учня – потужний стимул для самоосвіти і саморозвитку особистості»*.

5. Всеукраїнська науково-практична конференція «Дитячо-юнацький туризм і краєзнавство в Україні та формування гармонійно розвиненої творчої особистості», 26-28 травня 2009 р., м. Івано-Франківськ. Доповідь на тему:

«Позашкільна освіта крізь призму формування життєвих орієнтирів особистості».

6. Науково-практичний діалог з проблем дослідження «Педагогічні засади оптимізації виховного потенціалу навчального процесу у позашкільних навчальних закладах», 4 червня 2009 р., м. Київ, Інститут проблем виховання АПН України.

7. Всеукраїнська науково-практична конференція «Виявлення та підтримка обдарованості учнів загальноосвітньої школи», 24-26 червня 2009р., м. Тернопіль. Доповідь на тему: «Розвиток креативних здібностей обдарованих учнів у сучасних позашкільних навчальних закладах».

8. Всеукраїнська науково-практична конференція «Цінності особистості у контексті викликів сучасності», 14-15 жовтня 2009 р., м. Київ. Доповідь на тему: *«Виховання старшокласників у позашкільних навчальних закладах у контексті ідей збалансованого розвитку».*

9. IV Міжнародна науково-практична конференція «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору», 26-28 листопада 2009 р., м. Київ. Доповідь на тему: *«Підготовка освітніх менеджерів до управління навчальним закладом: зарубіжний досвід».*

10. Всеукраїнський науково-практичний семінар «Розвиток творчих здібностей дітей у позаурочному діяльнісному середовищі», 10-11 грудня 2009 р., м. Запоріжжя. Доповідь на тему: *«Формування екологічної свідомості особистості в позашкільних еколого-натуралістичних закладах».*

АНОТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК НАУКОВИХ РОЗРОБОК, ПІДГОТОВЛЕНИХ РУКОПИСІВ

УПРОВАДЖЕНО: (окрім статей, за зразком)

ПОСІБНИК

1. Довідник натураліста (Вербицький В.В.)

Науково-методичний посібник «Довідник натураліста» спрямоване на висвітлення важливих біологічних термінів тваринного і рослинного світу, якими повинен оперувати справжній натураліст.

Автор зібрав і виклав дуже багатий і цікавий матеріал по досвіду роботи мережі обласних еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів), прослідив життєвий шлях юннатів, описав заслуги видатних вчених-біологів.

Особлива увага приділяється вивченню лауреатів Нобелівської премії по медицині і біології.

Вважаємо, що науково-методичний посібник «Довідник натураліста» буде справжньою скарбничкою для учнів і педагогів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів, викладачів і студентів вищих навчальних закладів.

(Вербицький В.В. Довідник натураліста. Науково-методичний посібник. – Кіровоград: Видавництво «Код». – 2009. – 290 с.) (16,85 д.а.) Гриф МОН України

ПІДГОТОВЛЕНО ДО ВПРОВАДЖЕННЯ:

ПОСІБНИК

1. Екологічне виховання дітей (практикум для педагога) (Вербицький В.В.)

Зміст навчально-методичного посібника складається з 38 розробок занять. Розробки занять для дітей молодшого шкільного віку охоплюють і рослинний світ, і тваринний світ. Мета цих розробок – це екологічна освіта і виховання дітей, формування в них шанобливого ставлення до природи, як до самих себе. Орієнтація посібника підкріплюється значною кількістю літературного матеріалу у вигляді прислів'їв і приказок, народних прикмет, віршів, пісень, забавлянок, казок тощо, що безумовно викликатиме зацікавленість і інтерес дітей.

Навчально-методичний посібник Вербицького В.В. «Екологічне виховання дітей» - це справжня скарбничка для вихователів дошкільних навчальних закладів, вчителів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів та педагогів-позашкільників.

(Вербицький В.В. Екологічне виховання дітей (практикум для педагога). Навчально-методичний посібник. – К.: АБЕРС. – 2009. – 104 с.) (6,0 д.а.) Гриф МОН України